

BT Kemi-historien

1965 flyttade företaget Bönnellyche & Thuröe sin produktion av växtbekämpningsmedel från Malmö till en nedlagd sockerfabrik i Teckomatorp. Det blev början på Sveriges första miljöskandal.

Sockersaftfabriken, som hade legat i Teckomatorp sedan sekelskiftet, lades ner i början av 1960-talet. Därmed försvann en av ortens viktigaste arbetsgivare och Bönnellyche & Thuröes flytt var därför ett välkommet besked.

Tidiga protester

Det dröjde dock inte länge innan de första klagomålen började komma. Folk tyckte att Braån, som rinner längs med fabriksområdet, hade börjat lukta illa och trädgårdsmästare nedströms fabriken hade fått sina odlingar förstörda när de vattnat med åvattnet. Det kunde också lukta ganska kraftigt i byn när vinden låg på från fabriken håll och det kom rapporter om barn med eksem och andnings-svårigheter.

Inget av detta fick dock någon större uppmärksamhet till en början. Man var van vid att industrier luktade och det sågs som något man fick acceptera om man ville behålla arbetstillfällena. Att B&T dessutom var Sveriges enda tillverkare av vissa typer av bekämpningsmedel och därför fick stöd från Överstyrelsen för Ekonomiskt Försvar kan också ha spelat in.

Nergrävda tunnor

1971 köpte Kemisk Værk Køge A/S i Danmark växtgiftsproduktionen och bildade BT Kemi. Fabriksledningen förblev dock densamma och fabriken fick ligga kvar i Teckomatorp.

Missnöjet bland Ortsbefolkningen började dock växa och till slut bestämde sig några grannar för att starta en namninsamling mot företaget. En av dem var Monica Nilsson, som så småningom skulle komma att bli proteströrelsens frontfigur.

Det började gå rykten om nergrävda tunnor och utsläpp av förorenat vatten till Braån på nätterna. Till en början förnekade BT Kemi att man skulle ha grävt ner något på området. Men efter ett upprört möte med allmänheten på Folkets Hus hösten 1975 tvingades man erkänna och fick order om att gräva upp tunnorna. Skandalen var ett faktum.

BT Kemi i konkurs

Medierna började uppmärksamma "giftskandalen i Teckomatorp" och Monica Nilsson intervjuades i TV, radio och tidningar och fick pryda otaliga löpsedlar. Kritiken var hård såväl mot företaget som mot de myndigheter som man sa borde ha gripit in tidigare. Samtidigt hävdade både fabriksledningen och de anställda att kritiken var överdriven.

Ett par år senare upptäcktes dock ytterligare hundratals nergrävda tunnor på området. Regeringen beslutade om produktionsstopp och 1978 sattes företaget i konkurs. Därmed föll ansvaret för området på staten och länsstyrelsen påbörjade en sanering av mark och byggnader.

1979 sprängdes huvudbyggnaden. Rivningsmassorna och en del förorenade massor från det södra området lades på det norra området. Där skulle föroreningarna enligt experterna tvättas ur av regnvattnet inom tre år. När det södra området förklarats färdigsanerat såldes fastigheterna där vidare till privata fastighetsägare. BT Kemi-historien, trodde man, var nu över.

Norra området: Vallarna

2002 inleddes huvudstudien inför en ny sanering av det tidigare BT Kemi-området. Områdets norra del är idag färdigsanerad och har omvandlats till strövområdet Vallarna.

Efterhand som tiden gick insåg man att urlakningen av det norra området skulle ta betydligt längre tid än beräknat. Svalövs kommun inledde därför förhandlingar med Naturvårdsverket om finansiering av en ny sanering. År 2002 nådde man fram till en överenskommelse, som innebar att Naturvårdsverket betalade upp till 95 procent av kostnaderna mot att kommunen gick in som huvudman för projektet samt stod för de resterande kostnaderna.

Förberedande arbeten

2002-2004 genomfördes därför en huvudstudie, där syftet var att kartlägga föroreningarna inom det Norra området. Studien visade att 80 procent av föroreningarna fanns inom tre områden, som varit dammar där BT Kemi hade dumpat förorenade massor och avloppsslam. Genom att ta bort föroreningarna inom dessa områden skulle man kunna uppnå det övergripande målet med saneringen att skydda Braån.

Med huvudstudien som underlag upphandlade man sedan de konsulter och entreprenörer som skulle utföra arbetet. Skanska fick uppdraget att genomföra själva saneringen och en provsanering genomfördes. Det visade sig dock att den anläggning, som man hade planerat att använda för att rena jorden, inte fungerade fullt ut. Det gjorde att saneringen fick skjutas upp tills man hade hittat ett bättre alternativ och utrett hur transporten till den nya anläggningen skulle gå till.

Saneringen

Saneringen startade slutligen i april 2008. Den förorenade jorden lastades på lastbilar och kördes till Landskrona Hamn. Där lastades den på ett stort fraktfartyg som sedan tog jorden till en anläggning i Bremen, Tyskland.

På anläggningen behandlades jorden termiskt, vilket innebär att jorden först värms upp till 450°C så att föroreningarna förgasas. Därefter förbränns gasen vid 850°C. Efter behandlingen finns inga organiska föroreningar kvar i jorden.

De sista förorenade jordmassorna från det norra området skickades till Tyskland för behandling i april 2009. Totalt har cirka 80 000 ton förorenad jord förts bort från Teckomatorp. Med jorden har ungefär 8 000 kilo föroreningar försvunnit från området.

Vallarna blir till

Arbetet med att anlägga rekreationsområdet påbörjades i början av 2009. Först använde man ren jord för att fylla igen de gropar som bildats på området när man grävde bort den förorenade jorden. Sedan fortsatte man genom att bygga upp kullar och ramper. Man byggde också två broar över järnvägen för att göra det lätt för Teckomatorpsborna att ta sig till och från området. Slutligen planterade man gräs, träd och andra växter inom området, som nu började likna en riktig naturpark.

Rekreativområdet invigdes den 6 december 2009 och man passade då också på att utlysa en namntävling. Under våren 2010 utsåg Styrelsen för BT Kemi Efterbehandling namnförslaget "Vallarna" till det vinnande bidraget.

Södra området

Under arbetena på det norra området insåg man att föroreningsituationen på det södra området var mycket mer omfattande än man tidigare hade trott. Etapp 1 på det södra området inleddes under sommaren 2011 och efterbehandlingen beräknas pågå till andra halvan av 2020.

När man hade avslutat huvudstudien 2004 var man medveten om att det fortfarande fanns kvar vissa föroreningar även på det södra området. Man trodde dock att de var begränsade till en byggnad, som stod kvar sedan BT Kemi-tiden, samt ett litet markområde. Tanken var att dessa skulle saneras parallellt med det norra området medan det södra området i övrigt kunde lämnas som det var.

Mer än väntat

Men när man började ta fler prover på det södra området insåg man snart att föroreningarna där var betydligt mer omfattande, både i mängd och i spridning. Kraftiga föroreningar hittades på flera ställen under Lans Mekaniska Verkstad. Under Bangatan ligger det stora betongkonstruktioner kallade betsvämmor, som under BT Kemi-tiden användes för behandling av processvatten. I och under dessa har man också funnit höga halter av så kallade BT Kemi-ämnen.

Den exakta mängden och utbredningen av föroreningar inom det södra området är ännu osäker, men man bedömer idag att saneringen av området kommer att vara i samma storleksordning som för det norra området.

Ytterligare undersökningar

Innan man kan besluta hur omfattande åtgärderna på det södra området ska bli behöver man få en bättre bild av hur föroreningsituationen ser ut. Därför har man flyttat de verksamheter, som tidigare fanns på området, och rivit samtliga byggnader utom projektets egen sorteringshall. Därefter

har man genomfört olika undersökningar på området. Baserat på resultaten av dessa och tidigare undersökningar genomförs nu en fördjupad utredning av föroreningsituationen och riskerna för omgivningen. Först när detta är gjort går det att avgöra vad som behöver göras.

Arbetena på det södra området har delats upp i tre etapper där den första omfattar inlösen av fastigheter, rivning av byggnader och en fördjupad undersökning av föroreningsituationen och riskerna för omgivningen. Under den andra etappen kommer man att förbereda upphandlingen av entreprenörer och söka bidrag för genomförandet medan den tredje och avslutande fasen omfattar själva genomförandet av efterbehandlingen samt slutrapportering. Projektet beräknas i dagsläget pågå till andra halvan av 2021 där det sista året ägnas åt slutrapportering och avveckling av projektet. Därefter följer ytterligare några år av efterkontroller.

Kontaktuppgifter

Eva Sköld, projektledare

Tele: 0418-47 53 91

E-post: eva.skold@svalov.se

Kristina Jeppsson, biträdande projektledare

Tele: 0418-47 53 93

E-post: kristina.jeppsson@svalov.se

